

UDK: 1,740

Mukaddas XAKIMOVA,
O'zXIA tayanch doktranti
E-mail: Mukaddasxakimova85@gmail.com

O'zxia psixologiya fanlari doktrori M.Akramov taqtizi asosida.

PSYCHOLOGICAL DOMINANT CHARACTERISTICS OF NAFS

Annotation

The benefit of alchemy of Sharia and religion is that it is limited within the scope of moderation and each of them is used in its own field. Religion dominates these characteristics and prevents the nafs from going where it wants to go. If the qualities of nafs and anger are balanced through righteous deeds, nafs can control these qualities only with the help of Sharia, and due to this praiseworthy qualities appear. When shame, generosity, bravery, mercy, humility, contentment, patience, gratitude and other praiseworthy qualities appear, the nafs moves from the stage of "commanding" to the stage of "calmness" and gives way to a pure soul, performs the role of a camel.

Key words: Nafs, psychology, an-nafs al-ammora, an-nafs al-lawama, an-nafs al-mulhima, an-nafs al-mutmainna, heart, soul, mind, dream interpretation, dominant.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ДОМИНАНТНЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ НАФС

Аннотация

Полезь алхимии шариата и религии в том, что она ограничена рамками умеренности и каждая из них используется в своей области. Религия доминирует над этими характеристиками и не позволяет нафсу идти туда, куда он хочет. Если качества нафса и гнева уравновешиваются праведными делами, то нафс может контролировать эти качества только с помощью шариата, и благодаря этому появляются похвальные качества. Например: стыд, великодушие, храбрость, милосердие, смирение, довольство, терпение, благодарность и другие качества, нафс переходит из стадии "командования" в стадию "спокойствия" и уступает место чистой душе как дорога показывающий верблюд.

Ключевые слова: Нафс, психология, ан-нафс аль-аммора, ан-нафс аль-лавама, ан-нафс аль-мульхима, ан-нафс аль-мутмаинна, сердце, душа, разум, сновидение, доминанта.

NAFSNING PSIXOLOGIK DAMINANT XUSUSIYATLARI

Аннотация

Shariat va din alkimyosining foydasi shundaki, mo'tadillik doirasida cheklangan va ularning har biri o'z sohasida qo'llaniladi. Din bu xususiyatlar ustidan hukmronlik qilib, nafsning xohlagan joyiga o'tishiga to'sqinlik qiladi. Solih amallar orqali nafs va g'azab sifatleri mutanosib bo'lsa, nafs bu sifatleri faqat shariat yordamida boshqara oladi va shu tufayli maqtovga sazovor sifatlar paydo bo'ladi. Uyat, saxovat, mardlik, rahm-shafqat, kamtarlik, qanoat, sabr-toqat, shukronalik va boshqa maqtovga arzigulik sifatlar paydo bo'lsa, nafs "amr qilish" bosqichidan "xotirjamlik" bosqichiga o'tadi va ruhi pok kishiga yo'l ko'rsatuvchi tuya vazivasini o'taydi.

Kalit so'zlar: Nafs, psixologiya, an-nafs al-ammora, an-nafs al-lavvoma, an-nafs al-mulhima, an-nafs al-mutma'inna, qalb, ruh, ong, tush ta'biri, dominant.

Kirish. "Nafs" so'zi arabcha-forscha atama bo'lib, ko'p ma'noga ega va shuning uchun tarjimasiz qolgan. "Nafs" so'zi, narsaning mohiyati, ruhi, ruhiyati, aqli, jonli mavjudot, shaxs, individuallik, xohish, shaxsiy ishonch degan ma'nolarni bildiradi. Umumiy qilib aytganda, "ilm an-nafs" (ruh haqidagi fan) atamasi "psixologiya" deb tarjima qilingan. Tasavvuf matnlarida nafs haqida gap ketganda, odatda, an-nafs al-ammora, ya'ni insonning qudratidagi yomon "men"ni anglatadi. Shu nuqtai nazardan, bu so'z odamning to'liq aqliy-jismoniy tuzilishini anglatadi, u egosentrik intilishlarga ergashadi va "tana" ehtiroslariga bo'ysunadi. Shuningdek, ruh tuzilishida ruhiy o'zgarish yo'lida erishilgan uchta yuqori daraja mavjud: an-nafs al-lavvoma (ayblovchi ruh yoki vijdon), an-nafs al-mulhima (ilhomlangan ruh) va an-nafs al-mutma'inna (ko'ngil tinchi) kabi nafs, qalb, ruh, ong bosqichlarini ifodalaydi. Bu orqali inson qalbi mukammallikka erishish yo'lida komillikka o'tadi. Sa'diyning yozishicha: "Insoniyatning asosiy maqsadi nuqtaga yetish bo'lishi kerak. U yerda hududan boshqa hech narsani ko'rmaydi".

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Nafsning bir qancha sifatleri bo'lib, ularga qarshi harakat qilish yo'llarini

izlab topish kerak. Abu Bakr Timistoniy aytadilar: "Nafs xuddi olov kabidir. U deyarli o'chganida, u boshqa joyda alanganadi. Bir joyda nafs tinchlansa, boshqa joyda alanganadi".

Ali ibn Tolib aytadilar: "Agar nafs haqida gapiradigan bo'lsak, bu holat cho'pon va qo'yning ahvoliga o'xshaydi, cho'pon qo'ylarni bir joyga yig'ishga qanchalik urinsa, qo'ylar shunchalik ko'p yon tomonlarga tarqaladi.

Nafs axloqsizlik va noloyiq amallarning manbaidir. Axloqsizlikning namoyon bo'lishi va qoralashga arziydigan xatti harakatlarning manbai nafsdir. Nafsning ikki jihati bor: biri tartibni buzish bilan bog'liq bo'lsa, ikkinchisi fe'l-atvorning buzilishi - g'urur, hasad, ochko'zlik, jahl, g'azab va shariat yoki aql nuqtai nazaridan aybdor bo'lgan boshqa fazilatlar. Nafsning g'arazliligi uni biror narsa g'azablantirganda namoyon bo'ladi va u o'z fazilatlarini ko'rsatish yo'lini topadi. Nafs - Allohning g'azabini to'ldirish vositasi hisoblanadi.

Nafs tabiatan g'azab sifatlariga ega bo'lib, yomonlikka moyillik egasidir. Alloh taolo nafsni yaratib, uni malomatli xulq va qoralangan amallar manbai qilib qo'ydi. Nafsni

ziynatlash uchun shaytonni tayinladi, u har xil o'simliklar o'sadigan bog'ga o'xshaydi. Bu hol Alloh taolo nafsni ilmini ato etgan donishmandni idrok nuri ila va tanbeh niqobi ostida imtihon qilmoqchi bo'lganda sodir bo'ladi. Bu nur va ruhiy intilishning pokligi tufayli donishmand gunoh olovini o'chiradi.

Abu Bakr Vositiy aytadilar: "Nafs butdir. Unga qarash butparastlik, tafakkur qilish esa ibodatdir". Nafs ma'lum ma'noda butga o'xshaydi: unga shahvat bilan qaragan butparastlikka berilib ketadi, uni tafakkur qilib, tushunishni o'rgangan kishi esa, aslida ibodatdadir.

Rumiya ko'ra: Butun butlarning onasi sening nafsingdir, chunki oddiy but faqat ilon, lekin bu but ajdahodir. Nafs faqat yolg'onda tinchlik topadi. Kufurning asosi nafsning xohish-istaklarini amalga oshirishdir. Nafs ta'midan bahramand bo'lgan kishi yaxshilik ta'mini totolmaydi. Yashirin butparastlik nafsning eng halokatli amrlaridan biridir. Nafsning tuzilishining o'zi xulq-atvor qoidalarini buzishga asoslangan. Shunday qilib, nafs o'z-o'zidan Allohning amriga zid qurilmaydi. Mo'min uni yomonlikdan saqlashga harakat qilishi kerak. Kimki nafsni tutib turuvchi rishtalarni bo'shatib qo'ysa, uning nomaqbul ishlarida va buzg'unchiliklarida qatnashgan bo'ladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Nafs har xil yomonliklarda aybdor. Nafs har doim haromni orzu qiladi. Nafs shunday yaratilganki, har bir narsani harom istaydi. Nafs - ehtiroslar quli. Nafslarga sig'inish esa qoralangan sifat va yomonliklardandir. U odamni doimiy ravishda vasvasaga soladi. Nafs - munofiq, da'vogar va butparast.

Nafs o'zini shunday ko'rsatishga harakat qiladiki, bunday xatti-harakat Xudo tomonidan ma'qullanmagan. Ya'ni, mol-mulkning ko'payishi va undan g'ururlanish, shuningdek, takabburlik, manmanlik va odamlarni mensimaslik.

Nafs hamisha odamlar uni maqtashlarini, faqat uning axloq qoidalarini talqiniga amal qilishlarini, uni dunyodagi hamma narsadan ko'proq sevishlarini istaydi. Nafs kishini takabburlikka undaydi va o'zini o'ylashga chorlaydi.

Ma'lum bir ustoz ko'p yillar davomida namoz o'qigan, har safar joy olgan. masjid parishonlarining birinchi qatorlarida. Bir kuni ertalab negadir kechikib, orqa qatorda turishga majbur bo'ldi. Shundan so'ng u masjidga kelishni butunlay to'xtatdi. Yo'qligi sababini so'rashganida, u shunday javob berdi: "Ko'p yillar davomida men ixlosim borligiga ishonib, namoz o'qidim. Orqa qatorda turishim kerak bo'lgan kuni, men uyatdan g'oyib bo'ldim va shunchaki menga qaratilgan qarashlardan zavqlanayotganimni angladim. Shu paytdan boshlab men namozga munosib muomala qila boshladim".

Ba'zan nafs insonni shariatga bo'ysunish uchun emas, balki o'z rohati va manfaati uchun namoz o'qishga, ro'za tutishga, hajga borishga undaydi. Odamlar uni hoji deyishlari uchun nafs insonni hajga chorlaydi. Bu esa takabburlikning bir ko'rinishidir. Nafs har qanday raqibdan ko'ra dushmanroqdir. So'fiylar Payg'ambarimizning "Sening nafsing dushmaningdan ko'ra dushmaningdir, chunki u ichingdadir" degan naqlariga asoslanib, so'fiylar nafsni har qanday dushmandan ham xavfliroq deb hisoblaydilar va hushyor bo'lish zarurligini ta'kidlaydilar.

Abu Bakr Vositiy aytadilar: "O'z ichiga nafsning zarracha ishorasi bo'lsa ham, yoki insonni dunyoga bog'laydigan har qanday shakldagi niyatlar nafsning ko'rsatmalaridir. Nafs nutqdan mohirona foydalanib, odamni aldash uchun uni g'ijg'ilyadi, keyin bu odam o'z navbatida boshqalarni ham aldaydi".

Nafs ma'naviyatga ham kufr keltiradi. Nafs reaksiyalari - ruhiy nizolar, tashvish, tushkunlik, asabiy buzilishlar va har xil mantiqsiz xatti-harakatlar.

Nafs tushlarda turli xil ramziy shakllarni oladi, ular ma'lum bir nafsda qaysi salbiy xususiyatlar hukmron

bo'lishiga qarab o'zgaradi. Nafsning ramziy ifodalari bor bo'lib, eng keng tarqalgan ramziy ifodalari ilon, it, bo'ri, kalamush, maymun, eshak yoki jodugar tasvirlaridir.

Agar nafsning asosiy xislati odamlarga nisbatan shafqatsizlik va zo'ravonlik bo'lsa, nafs tushida ilon qiyofasini olishi mumkin. Agar dominant xususiyatlar aldash va firibgarlik bo'lsa, ular tulki yoki jodugarning tasvirlari orqali ifodalanishi mumkin. Agar g'azab va nafrat ustun bo'lsa, it yoki bo'ri paydo bo'lishi mumkin. Agar ochko'zlik va mulkni sotib olish hukmronlik qilsa, ularning ramzi kalamush bo'ladi. Agar shahvat va shahvoniylik ustunlik qilsa, unda siz maymun, ayiq yoki eshakni ko'rishingiz mumkin. Va nihoyat, egosentrizm va narsizizm hukmronlik qilganda, odam o'zini eslatuvchi tasvirni ko'rish mumkin.

Ehtiroslar (hava) nafsning ongli tomonining bir qismini tashkil qiladi va uning katalizatori hisoblanadi. Ehtiroslar nafsni mustahkamlaydi va nafs bilan yonma-yon boradi. Nafslar nafsning zavq va mamnuniyat keltiradigan har bir narsaga bo'lgan xohishlarini ifodalaydi. Shu bilan birga, ehtiroslar nafsni mensimagan narsadan uzoqlashtiradi, jamiyatda qabul qilingan diniy tamoyillar, ijtimoiy kelishuvlar, odob va urf-odatlarini mensimaydi.

Tahlil va natijalar. Nafsni ehtiros ham, aql ham o'ziga tortadi. Agar aql hukmron bo'lsa, natijada taraqqiyot va ma'naviy yuksalish bo'ladi. Agar ehtiroslar ustunlik qilsa, ularning oqibatlarini hayvoniy harakatlar, murtadlik va halokatdir.

Ali ibn Sahl Esfahoniy aytdilar: "Aql va nafslar bir-biriga ziddir. Ma'naviy yuksalish aqlning xizmatkori, ma'naviy mag'lubiyat nafsning xizmatkoridir. Nafs ular orasida joylashib, qochganga xizmat qiladi".

Yuqoridagilardan ma'lum bo'ladiki, nafs ehtirosleri yo'lida olg'a borishga to'siq bo'lib, nafsni takomillashtirish jarayonini murakkablashtiradi. Nafs, o'z navbatida, yurakning rivojlanishiga to'siqlik qiladi. Bu to'siqlar insonning yuqori bosqichlarga chiqishiga, ruhiy rivojlanishiga to'siqlik qiladi.

Nafsning ehtirosleri bu yerda sanab bo'lmaydigan darajada ko'p. Biroq, ular ikkita asosiy toifaga bo'linadi: tashnalik va zavq, shahvat va egalik qilish istagi.

Nafslar nafsning zavq va mamnuniyat keltiradigan har bir narsaga bo'lgan xohishlarini ifodalaydi. Shu bilan birga, ehtiroslar nafsni mensimagan narsadan uzoqlashtiradi, jamiyatda qabul qilingan diniy tamoyillar, ijtimoiy kelishuvlar, odob va urf-odatlarini mensimaydi.

Xulq-atvori butunlay ehtirosarga asoslangan va ularga ergashish orqali qanoatga erishadigan odamlar Xudodan uzoqdirlar. Nafslaridan va ularni qondirish istagidan voz kechganlar esa, Xudoga yaqindirlar.

Nafsning ikki xususiyati bor: ehtiros va g'azab. Ehtiroslar asos bo'lgan narsaga qaratilgan istak va niyatlarni ifodalaydi, g'azab esa o'jarlik, takabburlik va hukmronlik qilish istagini bildiradi.

Nafsga erishish uchun ehtiros sifatleri qo'llaniladi, g'azabning sifatleri esa zarardan saqlanish uchun ishlatiladi. Bu ikki sifat o'rtasida mutanosiblikka erishish kerak, chunki ularning birortasining yetishmasligi nafs va tanada kamchilikni keltirib chiqaradi. Birida yoki boshqasida ortiqchalik aql va iymonning yetishmasligiga olib keladi. Nafsni tarbiyalash va poklash bu ikki xislatni muvozanat holatiga keltiradi. Qachonki, g'azabning xususiyati mo'tadillikdan tashqariga chiqsa, yomon moyilliklar paydo bo'ladi: takabburlik, yovuzlik, jahldorlik, qizg'inlik, toqatsizlik, zulmga moyillik, muvozanatsizlik, yolg'on, takabburlik, bema'nilik, o'jarlik va xudbinlik.

Agar inson g'azabdan qutulolmasa, uning borlig'ida yomonlik ildiz otadi. Agar g'azab yetarli bo'lmasa va bu sifat odamda zaiflashsa, o'zini-o'zi xo'rflash, befarqlik, yumshoqlik, buzuqlik va qadrsizlik paydo bo'ladi. Agar ehtiroslar ham, g'azab ham hukmronlik qilsa, hasad paydo bo'ladi, chunki

ehtirosning ustunligi odamning boshqalarda ko'rgan hamma narsaga shahvatni keltirib chiqaradi. Bunday odam o'zini xursand qilishga harakat qiladi. G'azab ustunlik qilganda, odam o'zi mahrum bo'lgan narsalarga ega bo'lgan odamga nisbatan dushmanlikni boshdan kechiradi. Demak, hasad boshqa narsaga havas qilish, shuningdek, boshqa birovning ularga egalik qilishini istamaslik natijasidir. Ana shunday xislatlar nafsni to'liq o'ziga singdirsa, uning butun borlig'i jirkanch ishlarga, dahshatli adolatsizlikka, qotillikka, talon-taroj, bezorilik va fasodga qaratilgan bo'ladi.

Xulosa va takliflar. Shariat va din alkimyosining foydasi shundaki, mo'tadillik doirasida cheklangan va ularning har biri o'z sohasida qo'llaniladi. Din bu xususiyatlar ustidan hukmronlik qilib, nafsning xohlagan joyiga o'tishiga to'sqinlik qiladi. Solih amallar orqali nafs va g'azab sifatleri mutanosib bo'lsa, nafs bu sifatleri faqat shariat yordamida boshqara oladi va shu tufayli maqtovg'a sazovor sifatlar paydo bo'ladi. Uyat, saxovat, mardlik, rahm-shafqat, kamtarlik, qanoat, sabr-toqat, shukronalik va boshqa maqtovg'a arzigulik sifatlar paydo bo'lsa, nafs "amr qilish" bosqichidan "xotirjamlik" bosqichiga o'tadi va ruhi pok kishiga yo'l ko'rsatuvchi tuya vazivasini o'taydi.

Nafs, yuqoriga ko'tarilishni xohlasa, o'z navbatida, ikki xususiyatga muhtoj bo'ladi: ehtiros va g'azab. Xotirjam nafs ehtiros va g'azabni jilovlasa, g'azabi tubanlikdan, ulug'likka yuz tutadi, so'ngra uning maqsadi pastdagi hissiyot, olamining lazzatlariga emas, Quدرات doirasiga yaqinlik bo'ladi. Ehtiroslar nigohlarini yuqoriga qaratishi bilan ular butunlay Yatarga bo'lgan sevgiga aylanadilar. G'azab o'z e'tiborini yuqoriga qaratganda, u g'amxo'rlik va maqsadga erishish istagi bilan to'ldiriladi. Nafsning diqqatini ilohiy huzurga qaratishiga muhabbat va mehr-muhabbatdan boshqa hech narsa yordam bermaydi va maqsadga erishish uchun g'amxo'rlik va ishtiyoq keltiradi.

Ruh yerning unsurlari bilan birlashib, nafsni hosil qiladi, undan o'z navbatida ikki meva, ehtiros va g'azab paydo bo'ladi. Ehtiros eng katta jaholatdir, g'azab esa eng katta zulmdir. Nafs pastga qarasa, bu ikkisi, eng katta jaholat va zulm uni halokatga olib keladi. Bu darajadagi ruh ham tobe bo'ladi.

Nafsni jaholat va zulmkor faoliyati kamol topmaguncha komil deb bo'lmaydi.

Havo (ehtiros) so'zining ikki ma'nosi bor: birinchisi nafs ehtirosi, ikkinchisi esa Ilohiy ishq. Bu ilohiy sevgini boshdan kechirgan har bir kishi o'z ehtiroslariga ko'r ekanligini ko'rsatadi. Xudo bilan birlashish orqali inoyatni izlayotgan kishi ehtirosarga qarshi turishi kerak, chunki bundan muhimroq ruhiy amaliyot yo'q.

Nafs ehtirosi lazzat izlab oladigan ekstremal shakllarga shahvat deyiladi. Lazzatlanishga jalb qilish turli ko'rinishlarga ega bo'ladi va shuning uchun shahvatning turli ko'rinishlari mavjud: shahvoniy shahvat, maqom va hokimiyatga bo'lgan shahvat, boylikka shahvat va boshqalar.

Rumiy nafsni aqlga dushman deb hisoblaydi va aql nafsning aksi deydi.

Nafsning eng yaqqol xislati shahvatdirki, u butun inson tanasiga tarqalib ketgan va barcha hislar uning ta'siriga bo'ysunadi. Insonga o'z tanasining barcha a'zolarini undan himoya qilish vazifasi yuklangan, chunki inson har bir a'zosining harakatlari uchun javobgar bo'ladi. Nafs ko'rish uchun ko'z, eshitish uchun quloq, hid uchun burun, nutq va ta'm uchun til, teginish uchun a'zolar va fikr uchun aqlidir.

Shuning uchun inson o'zining nazoratchisi va boshqaruvchisi bo'lishi va butun umri davomida kechayu kunduz qo'riqlashi kerak. U o'z his-tuyg'ularida paydo bo'ladigan barcha ehtirosni bostirishi va Xudoga iltijo qilishi kerak.

Oshiqning shahvati faqat muhabbatda va Ilohiy go'zallikni ko'rish istagida namoyon bo'ladi. Bu faqat ma'shuqaga xos bo'lib, faqat ilohiy go'zallik tafakkurida ro'y beradi, lekin ulug'lik va ulug'vorlik tafakkuri ishq shahvatini kuydiradi.

Ibn Ato aytadi: "Qalb, ruh va nafsda har xil shahvat bor, lekin ularning hammasi insonda jamlangan. Qalbning xohishi Allohga quloq solish, ruhning xohishi Unga yaqinlik, nafs esa qalaylikdan lazzatlanishdir".

Payg'ambarimiz sollallohu alayhi vasallam hadislariga ko'ra, "odamlarni mag'lub etgan kuchli emas, balki nafsini yengishga muvaffaq bo'lgan kishi kuchli bo'ladi".

Nafs ta'siridan xoli bo'lish, uning g'azab, jahl, takabburlik, ochko'zlik, baxillik, hasad kabi moyilliklaridan xalos bo'lish demakdir. Agar inson bunday xislatlarda benuqson bo'lsa, ularning ichida namoyon bo'lishini man qilsa, u nafs ta'siridan xalos bo'ladi va go'yo nafsni umuman yo'qdek tuyulishi mumkin.

"Mujohod" atamasi "harakat qilish" yoki "jang qilish" ma'nosini bildiradi. Tasavvuf terminologiyasida esa nafsning nafsini jilovlab, uning qoralangan xususiyatlarini maqtovg'a aylantirish orqali "nafsga qarshi kurashish" ma'nosini bildiradi. So'fiy ustozlar, ayniqsa, yo'lga endigina qadam qo'yayotganlar uchun "nafs bilan jang"ning muhimligini ta'kidlab, bu jang boshidan berilmasa, yo'lda hech narsaga erishib bo'lmaydi, degan fikrni ilgari surdilar.

Abul-Hasan Xarroz shunday degan: "Bu ish uch tamoyilga asoslanadi: kerak bo'lganda ovqatlaning; faqat uyquni yengib o'ta olmaganingizda uxlang, faqat kerak bo'lganda gapiring".

Ibrohim Adham aytadilar: "Inson olti qoida bilangina solihlar bosqichiga erisha oladi: rohat-farog'atni ko'p narsadan izlamaslik, o'ziga qattiqqo'l bo'lish, o'zini yaxshi ko'rmaslik, o'zini xor qilish, o'zini yetarli deb hisoblamanlik, o'zini kamtar tutish va ehtiyojini his qilish; to'yib qolmaslik, balki och qolish; uxlamaslik, balki hushyor turish, umid qilmaslik, balki o'limni kutish."

Rasululloh sollallohu alayhi vasallam: "O'zini bilgan Robbisini ham taniydi", dedilar. Bu esa ruhiy jang orqali amalga oshiriladi. Bilingki, ruhiy jangning mohiyati nafsga yoqimli odatlardan voz kechishdir. Nafsga doimo qarshilik ko'rsatish kerak. Nafs ikki sifat bilan ifodalanadi: tiyilmagan shahvat va Allohga xizmat qilishga isyon. Nafs ehtirosi oti isyon qilsa, taqvo jilovi zarur. Allohga bo'ysunishdan shafqatsizlarcha bosh tortsa, nafsga muxoliflik qamchisi kerak bo'ladi, g'azab uni egallab olsa, unga mehr ko'rsatish kerak. Zero, ezgulik orqali erishilgandan kattaroq g'alaba yo'q. Mehribonlik, vazminlik bilan yomonlik alangasini o'chiradi. Qachonki nafsga buzuqlik sharobi shirin bo'lsa, nafs unga qoyil qolish va uning barcha nafslariga berilish bilangina qanoatlanadi. Bunday holatni yengish uchun nafs o'z tabiatining barcha tubanligini tan olmaguncha azob va xorlikni boshdan kechirishi lozim. Oddiy ruhiy jang harakat sohasida, so'fiylarning jangi esa tozalangan holatlar maydonida olib boriladi. Natijada ochlik va bedorlik osonlashadi, yomon xulq solihga aylanadi. Ammo bularning barchasiga qiyinchilik bilan erishiladi.

ADABIYOTLAR

1. Djavad Nurbaxsh, Psixologiya sufizma. –M: Amrita-rus, 2004. b-10.
2. O'sha asar, b-30.
3. Usmon Turar, Tasavvuf tarixi. –T: Istiqol, 1999. b-86.
4. Shayx Najmiddin Kubro, Tasavvufiy hayot. –T: Movarounnahr, 2004. B-133.